

Från redaktionen

Den fullkomliga flod av studier om kön och våld som under det senaste året nått redaktionens brevlåda visar att det här är ett livaktigt och växande forskningsområde. Historiker, etnologer, statsvetare, jurister, sociologer och en rad andra specialister publicerar fortlöpande nya angelägna, ofta kontroversiella undersökningar med stark politisk sprängkraft. Forskning som inte bara registrerar utan också manar till förändring.

I detta nummer av *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, som vi valt att kalla Heder & rätt, har vi samlat tre engagerande artiklar inom detta spännande fält, texter som väcker många tankar och frågor.

Kunde de hedersrelaterade morderna på Fadime, Sara och Pela ha förhindrats? Den frågan ställer man sig efter att ha läst Åsa Eldéns och Jenny Westerstrands uppfordrande text. Deras rön upprör, självfallet på grund av dessa unga kvinnors öden, men också för att diskussionen i förlängningen handlar om alla kvinnors säkerhet i vårt land. Eldén och Westerstrand identifierar ett systemfel i hur berörda myndigheter idag hanterar mäns våld mot kvin-

nor. Istället för att utreda hotade kvinnors hela vardagssituationen behandlar polis och rättväsende varje våldsbrott som en enskild handling, utförd vid en bestämd tidpunkt. Därmed osynliggörs det ”lilla våldet”, kontrollen över kvinnors vardagsliv, de återkommande hoten – hela det paket av händelser och handlingar som i många fall leder till ett betydligt grövre våld.

Artikelförfattarna ser en utmaning för både rättsapparaten och samhället i stort att ta ansvar för hela bilden – och inse att det finns ett före och ett efter det enskilda våldsdådet. Först när ett sådant *sammanhållet perspektiv* vinner insteg skapas en möjlighet för kvinnor att känna sig trygga.

Hur märker man att ett barn blivit utsatt för sexuella övergrepp? Och hur kan man hjälpa? Ninni Carlsson, doktorand i socialt arbete och mångårigt aktiv i kvinnojouren Stödcentrum BEDA i Göteborg, undersöker i sitt avhandlingsarbete relationen mellan avslöjanden om sexuella övergrepp och samhällets beredskap att hantera sådana avslöjanden. I sin artikel pekar hon på stora brister både i den strukturella, rättsliga hanteringen av övergreppen men

också i den individuella, mänskliga kontakten mellan offer och hjälpare. Utifrån ett feministiskt moralfilosofiskt perspektiv och med hjälp av poststrukturalistiska verktyg frilägger hon en övergripande konflikt som handlar om att tiga eller tala. Hur ser avslöjandet ut? Är omgivningen redo att höra vad som hänt? Är rättsmaskineriet rustat att skipa rättvisa? Vilken roll spelar hjälparens kön?

Carlsson konstaterar att formell rättvisa och omsorg är olika men lika betydelsefulla delar i det sociala stöd som krävs för att frigörelse och helande efter sexuella övergrepp ska kunna ske. Rättvisa utan omsorg, och omsorg utan rättvisa, innebär båda undermåliga alternativ där offret objektifieras, exkluderas och osynliggörs.

Historikern Monika Edgren anlitar poststrukturalistiska analysredskap och feministisk rättsteori för att komma åt nya sätt att studera sexuellt våld i äldre tid. Edgren återvänder till ett svenskt våldtäktsmål från 1821 som hon arbetat med tidigare, och läser det nu med delvis nya glasögon. Vid sidan av en diskussion kring makt i termer av kön och klass, vill Edgren lyfta

fram språket som en särskild maktstruktur. I rättegångshandlingarna finner hon hur såväl förövarens som offrets roller och agerande redan finns inskrivna i lagens könade språk. Bakom centrala begrepp som *tvång* och *samtycke*, och till dessa tätt kopplade *heder* och *ära*, finns en djupt rotad syn på män som aktiva och kvinnor som passiva. Denna uppdelning bidrar till att upprätthålla heterosexualiteten som norm och hotar dessutom att slå tillbaka mot offret. I såväl lagtexten som i den praktiska tillämpningen konstrueras skilda positioner där de inblandade tilltalas som subjekt och själva tillåts svara. Men hur kan offret göra motstånd i en diskurs som enbart tycks bekräfta rådande strukturer? Om subjektet betraktas som decentrerat, med flera positioner samtidigt, exempelvis en avvikande klassbakgrund i förhållande till förövaren, öppnas nya vägar att kunna "tala tillbaka", visar Edgren.

Förutom dessa tre bidrag under gemensam flagg har vi glädjen att inleda med två artiklar skrivna av litteraturvetare med ett brett fokus mot kultur-, idéhistoria, queerstudier och filosofi. Eva Borgström går i sin artikel i närkamp

med Ellen Keys mest beryktade debattinlägg, ”Missbrukad kvinnokraft” från 1896. Samtidens emancipationsväg hotade kvinnligheten och i förlängningen hela mänskligheten, mäsade Key. Men Borgström visar hur hennes budskap är fyllt av glapp och motsättningar. Talaren i texten växlar mellan motstridiga roller och positioner – och hon går till hätska angrepp mot samma kvinnorörelse som hon riktar sig till. Men, menar Borgström, det är just ambivalenserna som gör verket fortsatt intressant

Toril Moi, som innehar en professur i romantikstudier vid Duke University, läser Mme de Staëls klassiska roman *Corinne* (1807) och finner i den kvinnornas stora modernitetsmyt. I hjältinnans kamp för att förena kärlek och konstnärskap ser Moi ett exklusivt kvinnligt dilemma som uppstod i samband med franska revolutionen: valet mellan mänsklighet och kvinnlighet. Samma dilemma är enligt Moi ännu aktuellt och därför finns också all anledning att fortsätta läsa *Corinne*.

Den debatt om intersektionalitet som Nina Lykke startade med sin artikel ”Intersektiona-

litet – ett användbart begrepp för genusforskningen” i *Kvt* 1.03, fortsätter i detta nummer. Statsvetarna Maria Carbin och Sofie Tornhill från Stockholms universitet, befarar i sitt inlägg att intersektionalitetsbegreppet visserligen kommer att brukas av alltfler, men utan att egentlig förändring sker. Risken är i så fall, menar de, att genusforskningen fortsätter favorisera kön som analyskategori och förblir blind inför rasism och globala maktförhållanden.

Nästa års tvärvetenskapliga konferens anordnad av Nationella sekretariatet för genusforskning ägnas åt intersektionalitet (läs mer på www.genus.gu.se). *Kvt* finns på plats i Norrköping 4–5 februari och inbjuder till en paneldebatt under rubriken ”Intersektionalitet – nya möjligheter eller nya problem?” Denna programpunkt bildar för övrigt startpunkten på firandet av tidskriftens 25-årsjubileum.

Sista ordet denna gång går till poeten, kritikern och genusforskaren Hanna Hallgren, med en nyskriven diktsvit tillkommen efter en resa i Iran.

Åsa Arping redaktör